

ŠKOLA MEDIJSKE PISMENOSTI

Photo: YouTube

BEOGRADSKA BAJKA 1. deo

**Ko su figure pomoćnika u modernoj bajci tipične tinejdžerke iz Srbije?
Šta nam to poručuju savremene vile sa video bloga?**

Pojava „drage savete” nije nova, kao ni interesovanje koje žene i tinejdžerke pokazuju za ovaj oblik komunikacije sa poznatim ženama (ili nepoznatim, ali navodno kompetentnim) koje će podeliti iskustvo i sugerisati modele socijalnog ponašanja. Ipak, draga saveta se iz časopisa seli na Youtube kanale što drugačije oblikuje odnos tinejdžerka sa pitanjem – savetodavac.

Ona je tu zbog nas

Osoba koja svoje savete, bilo da je reč o odgovorima na ranije poslata konkretna pitanja ili su to šire teme za koje je određena grupa devojaka pokazala interesovanje, pred recipijente istupa svojim likom i glasom, često u svom privatnom prostoru. Ona sa nama deli i detalje iz svog privatnog života. Povezanost je jača i produbljenija jer je percipiramo kao živo biće koje pokazuje svoje nesavršenosti i pored brojnih uspeha koje je postigla u svim životnim sferama. Kao takva, ona je slična nama. Neretko i sama blogerka ističe *da je ona tu zbog nas*, pa je identifikacija sa njom, kao i obožavanje njene ličnosti, nešto što će uslediti. Obožavanje osobe i potreba da se sa nekim identifikujemo, bilo da je reč o grupi ili o pojedincu, vezuje se za period adolescencije, kada se lični identitet formira. Upravo su tinejdžerke publika većine blogerki, i baš one svakodnevno iščekuju novi video popularne Zorannah.

Predratna "draga Saveta"

Prvobitna povezanost ostvaruje se na osnovu interesovanja za modu (Zorana je modna blogerka), ali postoji određeni broj videa koji su koncipirani kao razgovor sa najboljom drugaricom sa pitanjima i temama uobičajenim za tinejdžerke – odnosi sa drugaricama, obrazovanje, samopouzdanje, ali i muško-ženski odnosi, kada ona iznosi svoje lične stavove. Pored afirmativnih poruka (deo su ličnog iskustva ili preuzete iz oblasti popularne psihologije) upućenih mladim osobama, koje su podrška njihovom napredovanju, obrazovanju i osnaživanju ličnosti, postoje stavovi koji su problematični, a tiču se muško - ženskih odnosa. Lični stavovi nisu tema koja podrazumeva problematizovanje jer svako ima pravo da privatni život oblikuje po svojim pravilima, ali onog trenutka kad određeni stav ima veliki uticaj na osetljivu populaciju on izlazi iz sfere privatnog i postaje predmet javnog. Šta uopšte može biti problematično u izjavama mlade urbane devojke? Preporuke skupih markiranih odevnih predmeta? Ne. Reč je o stavovima koji ženu vraćaju u period pre feminističke revolucije, kada ste u rubrici „draga saveta“ mogli da pročitate upravo ono što od mlade blogerke danas čujete. Kako da vaš muškarac bude srećan.

Parafraziramo samo neke od poruka sa nekoliko video zapisa.

“Muškarac je glava, vrat i kičma, a žena je ta koja treba da ga prati i pruža podršku. Ona radi stvari koje zajednicu održavaju. Nerealno je da muškarac sedi kod kuće i provodi vreme sa decom dok je ona na poslu. Ženi, na prvom mestu, treba da je muškarac, a potom deca. Takođe, veze u kojim žena zarađuje više ne mogu da opstanu, jer je muškarac nezadovoljan i oseća se slabim.”

Čak savetuje da, ako smo u takvoj vezi, krijemo da zarađujemo više od njega kako ne bismo povredile njegova osećanja.

“Ona treba da prati muškarca u svakom pogledu, a to znači da ako on dobije posao u inostranstvu, njeno mesto je pored njega – ona odlazi sa njim, nelogično je da on ostane zbog nje. Ukoliko je ženi dosadno (!) kada završi sa obavezama kod kuće, ona može da radi. Fakultet svakako treba završiti da bismo mogle da radimo” (pretpostavljamo samo ako nam bude dosadno).

Nisam feministkinja, ali...

Zorana u jednom videu izjavljuje: *“Ja nisam feministkinja. Ja sam jedna od onih žena koja smatra da muškarci treba da se bave politikom... Ne kažem da mi ne treba da glasamo... Nisam za varijantu da muškarac ima veću platu od žene na istoj poziciji na poslu, ali muškarci su ti koji treba da budu jači, ali ženi je mesto... ona je tu da ga sačeka sa večerom kad dođe sa posla, a ne da on nju sačeka sa tom večerom. Ona treba da se izbori za ono što voli, ali da se povinuje malo ispod tog muškarca, da ga pusti da malo bude jači....”*

Navodi i da je za nju najvažnije mišljenje njenog dečka: *“Ako se njemu ne sviđa moja kosa, ja se momentalno farbam.”* (Navodeći da očekuje da i on nešto promeni u svom oblačenju ako se njoj to ne sviđa).

Postoje komentari koji osuđuju njene stavove i ukazuju na opasnost lošeg uticaja na mlade devojkice. Ipak, ona na to odgovara da njeni stavovi nisu odraz patrijarhalnog sveta u kome živimo, već je razlog neuspeli brak njenih roditelja koji ističe kao primer za nemogućnost funkcionisanja zajednice u kojoj je žena „jača“.

Photo: Mondo

Bestseller

Komentari devojčica koje je verno prate uvek su pozitivni i ističu oduševljenje njenim likom i delom. Prave razmere njenog uticaja, imali smo prilike da vidimo na Sajmu knjiga u Beogradu 2015.godine, kada je „školski dan“ doneo najveću popularnost štandu sa njenom knjigom *Life&Style*, čiji je tiraž od 2000 primeraka (sa ne tako niskom cenom) bio odmah rasprodat. Intervjuisane devojčice, koje su pristigle iz različitih delova zemlje, isticale su – *“Ona je moj idol! Slična je nama! Zato što je presavršena!”* Kako je već spomenuto, potreba za identifikacijom i obožavanjem ličnosti uobičajena je pojava za taj period života i prolazna je. Problem nastaje ukoliko se navođeni stavovi usvoje i postanu prihvatljiv model za dalji život. Slični stavovi su im predočeni i u knjizi koja je izazvala veliko interesovanje. Iz kratkih tekstova koji prate impresivne fotografije (najčešće sadrže formu uputstva/saveta: nemoj nikad da, najbolje bi bilo da...i sl.) koje će primenjivati kad upadnu u ljubavne probleme, izdvajamo: *“Ćao, zovem se Zorana i mazohista sam, drago mi je. Ali prosto ne volim njanjave, beskičmene muškarce. Muško je tu da vuče mene. Da me natera da slušam, ili bar da proba. Da ga se na neki način plašim – da se plašim da ću ga izgubiti ako nešto zeznem. Čvrsta ruka koja ume da me mazi.”* Pored antifeminističkih stavova, Zoranini navodi potvrđuju i rodne stereotipe. Ukoliko muškarac nije „čvrsta ruka“, on je uvek „njanjav“ i bez kičme.

Sve navedeno osnažuje davno napuštene ideje o „slaboj“ ženi i „čvrstom“ muškarcu (jedino je takav prihvatljiv). I pored afirmišućih poruka upućenih mladim devojkama koje treba da napreduju, zaključuje se da je njihov napredak moguć samo u „propisanim“ okvirima, a isto tako se određuje šta je jedino prihvatljivo za muškarca. I moderna bajka ima stroge žanrovske norme.

BEOGRADSKA BAJKA, 2. deo

Ko su nove princeze sa kojima se tinejdžerke u Srbiji poistovećuju?

Devojka koja ima sve...

Roman *Vanilla Sky* Zorane Jovanović ponovio je uspeh prethodnog dela iste autorke (*Life&Style* nije roman, već svojevrsni „vodič za tinejdžerke“). Reč je o tinejdžerskom romanu koji pripada takozvanoj trivijalnoj literaturi koja svojim univerzalnim jezikom stiže do velikog broja čitalaca. U okviru ovog žanra, svakako, mogu se naći i uspešija ostvarenja. Trivijalna literatura nije pojava 21. veka, ona je postojala u svim vremenskim periodima i uglavnom bila čitanija od dela visoke umetničke vrednosti. Popularnosti ovog romana doprinosi upravo lik same autorke i povezanost čitateljki sa njenim delom.

Ciljna grupa

Čitalačku publiku čine mlade devojke koje prate njen YouTube kanal, adolescentkinje koje grade svoj identitet i imaju potrebu za uzorima i identifikacijom. Čitanje nije pasivna radnja, ona podrazumeva aktivno učešće i saživljavanje sa svetom dela. Jača se empatija i povezanost sa glavnim junacima sa kojim se identifikujemo. S tim u vezi, zanimljiv nam je način građenja likova, pre svega glavne junakinje.

Ko su pomoćnici, a ko princeza sa Dedinja koja živi beogradsku bajku?

Upravo se tako mogu podeliti svi likovi u romanu – na „princezu” Lanu (LanaBogomDana) i ostale koji imaju jednu funkciju – da pomognu glavnoj junakinji koja je pobednica i ne prihvata neuspeh. Lana je, kako sama sebe predstavlja na početku romana *“lepa i otmena tinejdžerka sa Dedinja, živi u vili, ima urođenu sigurnost, roditelje koji su je podigli kao princezu, fanatično čita, najbolja u tenisu, najpopularnija devojka u školi, govori strane jezike, svira klavir, slika, glumi...”* Ne postoji aktivnost u kojoj ona nije najbolja. Tako će postati i tinejdž zvezda (kao model) koja ima fanove i o kojoj izveštavaju novinari, a kasnije i uspešni fotograf. Svakako, njeni roditelji su cenjeni biznismen i poznata manekenka, dadilja žena koja je završila studije na Sorboni. I još mnogo toga. Istovetan je njen uspeh u Njujorku i Parizu: *“Kao i u Beogradu, igram tenis, razbijam u školi (misle da sam neki vunderkind, a ja samo znam sve glavne gradove u Evropi), upisala sam se u dramsku sekciju, upala u popularno društvo...”*

Frankeštajn

Lana je svojevrsni lik-Frankeštajn, sastavljen od raznorodnih delova sa kojom treba da se identifikuje tinejdžerka u Srbiji prateći njenu ljubavnu priču. Popis stvari koje ona dobija i ostvaruje sa lakoćom (baš kao u bajci) je neiscrpan, počev od rođendanskih poklona, zabava, putovanja i materijalnih stvari, do pažnje i prijateljstva. Ono što ona pokušava da dokaže jeste da je sve to zaslužila. Na koji način se zaslužuje materijalno bogatstvo, ako ste to dobili onda kada ste se igrom slučaja rodili u izuzetno bogatoj porodici? Da li pažnju i ljubav zaslužujete samo ako ste najbolji u svim sferama (što je apsolutno nemoguće) ili je to pravo svakog deteta?

Bulimičarke i veganke

U početku se čini da junakinja želi da sruši predrasude o bogatim ljudima koji takođe imaju strahove, emocije, probleme i moraju da ulažu napor kako bi postigli određene rezultate. Ona pokazuje kako tinejdžeri iz tih krugova nemaju pažnju roditelja, čiji su brakovi često disfunkcionalni, kako se suočavaju sa tipičnim problemima za taj uzrast. Ipak, ona sve predrasude samo nepravedno učvršćuje time što odvaja sebe od ostalih, a druge svrstava u grupe. Npr. prijateljice iz Njujorka naziva – *moje bulimičarke* (ili su promiskuitetne) ili kasnije *moje veganke*, sa negativnim prizvukom. One su nesrećne i ne zaslužuju da budu personalizovane.

Klika koja se divi i zavidi

Isto je sa okruženjem u Beogradu. Manekenke jednostavno predstavlja – *ovo su devojke*. Slično je sa okruženjem u srednjoj školi: *“Hodali smo hodnikom kao kralj i kraljica, okupljali kliku koja nam se divila i kojoj smo bili misteriozni”*. Oni su samo oduševljeni njihovom pojavom, a često joj zavide. U ovakve likove spadaju i konobari, vozači i ostali. Likove koje ona izdvaja i imenuje jesu - dadilja Likica, najbolji drug Nikola, misteriozni dečko Marko i na nešto nižem nivou drugarice Maja, Vesna, Nikolina devojka studentkinja književnosti i Markova drugarica Milica.

Kada je reč o liku dadilje Likice koja je završila studije na Sorboni, pre svega treba sagledati kako je Lana doživljava. Iako se Lana divi njenoj ličnosti, ipak su joj najvažnije emocije koje ona od nje dobija. *“Porasla sam. A Liki je otišla kad je shvatila da mi više nije potrebna. (...) Liki nedostaješ mi. Nedostaje mi tvoja podrška i mudrost. Tvoja pozitivna energija, jer si ti uvek znala šta da kažeš pa da se osećam kao najbolja osoba na svetu.”*

Nikola iz friend zone i posrnula studentkinja književnosti

Slično je sa ostalim likovima. Najviše pažnje posvećeno je odnosu sa Nikolom koje je primer savršenog (a kako drugačije) muško-ženskog prijateljstva. Nikola je beogradski šmeker, popularan i uspešan mladić. Okruženje ne shvata da su oni samo prijatelji, a komentar koji junakinja daje otkriva njenu percepciju sebe i drugih: *“Ljudi bi možda razumeli da smo ružni, debeli, odbačeni, pa da se držimo zajedno jer nas povezuje nesreća. Bili bismo shvatljiviji da sam ja nakaza koju on sažaljeva ili da je on mali štreber koji meni treba zbog, recimo, dobrih ocena. (...) Ljudi ne razumeju nas koji imamo sve.”* Nikola je stalno podseća na to da je ona savršena i posebna. Slično je i njegovo viđenje drugih ljudi: *“Ne mogu da trpim ta njena seljačka sranja koja nosi iz kuće. Sramota me je da me vide s nekim ko na sebe stavi kožni šorts, korset i cipele s platformom u isto vreme.”*

Odnos sa Majom i Vesnom je ocenjen kao „niži” po vrednosti u odnosu na opisane. Ne zbog materijalnog bogatstva, koje one svakako poseduju, već zato što su one etiketirane kao osobe okrenute tračevima i imaju niže ciljeve, a Lanin svet ne prašta nesavršenosti. Lik Nikoline devojke studentkinje književnosti trebalo je da bude izuzetak. Devojka koja od početka ne pripada ovom svetu ni po ponašanju, a ni po izgledu (*“Za razliku od svoje devojke, on je izgledao seksi”*). Lana je voli zato što sa njom može da razgovara o umetnosti, ali ima potrebu da je „popravi” na planu fizičkog izgleda zbog čega su joj zahvalni i ona i Nikola. Ipak, devojka doživljava veliku promenu, gubi interesovanje za umetnost i okreće se kupovini krpica, nakon čega se podvrgla estetskim zahvatima i postala neprepoznatljiva. Lana opet dokazuje svoje savršenstvo u odnosu na posrnulu studentkinju književnosti.

Photo: Svet

Neodoljiva kao Getsbijeva Dejzi

Najzanimljiviji je odnos Lane prema sporednom liku Milice, drugarice njenog dečka: *“Posmatrala sam je. Bila je sva zaobljena. Imala je duge noge, ali butine su joj bile spojene od gojaznosti. (...) Imala je lepo lice, pomalo bezlično, ni sa jednom posebnom karakteristikom. Debeljuškasta prosečna devojka. Ovo saznanje mi je donelo olakšanje i počela sam da se osećam kao Getsbijeva Dejzi. Neodoljiva, prelepa, pomalo ohola...”* Lana ne oseća ljubomoru jer devojka ne izgleda lepo po standardima koje nameću tinejdžerski časopisi. Jedini iskorak iz sveta beogradske bajke jeste ljubav sa Markom koja se ne završava srećnim krajem. Ne, Lana nije ostavljena, već je ta ljubav okarakterisana kao neostvariva. Junakinja u njoj doživljava i patnju i bol, ali i bajkovite trenutke.

Kakav je to svet fikcije autorka ponudila čitateljicama?

Autorka nudi beogradsku bajku koja treba da postane predmet želje i očekivanja sa junakinjom koja pokušava da razbije predrasude o sebi, a neprestano učestvuje u potvrđivanju stereotipa o drugima što doprinosi tome da se ona oseća bolje i sigurnije.

Piše: Vladana Stamenić

Tekst je nastao u okviru „Škole medijske pismenosti“ Centra za marginu